

Slechte samenwerking binnen de houtsector door storm benadrukt

De stormen van begin dit jaar hebben 550.000 tot 600.000 kubieke meter hout in de Nederlandse bossen geveld. Doordat er overal bomen heren der waren omgewaaid en niet zozeer vlaktegewijs, viel de schade aan het bos zelf in het algemeen mee. Wel is de houtmarkt door het noodweer in Europa flink onder druk komen te staan. Dat probleem was in ons land extra groot door de slechte coördinatie tussen de producenten, de handelaren en de verwerkers van hout. Die samenwerking moet snel worden verbeterd menen de drie betrokken partijen.

Gedurende de eerste twee maanden van dit jaar werd ons land hevig geteisterd door stormachtig weer. Vooral de storm van 25 januari liet zijn sporen na in de Nederlandse bossen. De wind kwam toen uit het zuidwesten en had een kracht van 11 tot 12. Met name gebieden in West-Brabant, Flevoland, op de Veluwe en de Utrechtse heuvelrug werden zwaar getroffen. Door de samenstelling van het Nederlandse bos en door het seizoen - de loofbomen waren nog kaal - moesten vooral naaldbomen en speciaal de grove den het ontgelden.

Om enig inzicht te krijgen in de ravage hield het Bosschap na de ramp een enquête onder particuliere en gemeentelijke boseigenaren met elk een terreingrootte van meer dan 5 hectare. Gezamenlijk bezitten deze eigenaren zo'n 150.000 hectare bos. Niet iedereen reageerde op de enquête maar van 60% van dat totale bosbezit kon de schade in beeld worden gebracht. Deze bedroeg 280.000 kubieke meter stormhout.

■ Stormschade op de Veluwe.

Staatsbosbeheer had uitgerekend dat in zijn bossen 160.000 kubieke meter door de storm het loodje had gelegd. Dat is ongeveer tweederde deel van de normale oogst op jaarbasis. Op de terreinen van het ministerie van defensie was nog eens 20.000 kubieke meter onderuit gegaan. Alles tezamen - met inbegrip van de schattingen in gebieden van de particulieren en gemeenten die niet op de Bosschap-enquête reageerden - bedraagt de totale hoeveelheid stormhout in de Nederlandse bossen ongeveer 550.000 à 600.000 kubieke meter. Dat is ruim de helft van een normale jaaroogst.

Wanneer we teruggaan in de tijd en de recente stormen vergelijken met die van november 1972 en april 1973 - deze kwamen uit het noordwesten waardoor vooral de noordelijke provincies het slachtoffer waren - dan zien we dat de schade destijds veel omvangrijker was. In 1972 bedroeg

de totale hoeveelheid stormhout 930.000 kubieke meter en in het jaar daarop 670.000 kubieke meter. Bovendien was het schadepatroon in de jaren zeventig ook geheel anders. Bomen waren toen veel meer vlaktegewijs omgeblazen met als gevolg dat herbebossing noodzakelijk was. Dit jaar dunden de stormen als het ware de bossen uit: heren der viel er een individuele boom. Alleen incidenteel was er sprake van vlaktegewijze windworp, met name in Flevoland.

Dat de schade dit jaar minder was dan achttien jaar geleden, zou volgens ir. G. van Tol, beleidsmedewerker van de Directie Bos- en Landschapsbouw van het ministerie van Landbouw en Visserij, wel eens te maken kunnen hebben met een andere beheerswijze. Voor 1972 was er een tendens om de dunningen steeds weer uit te stellen. Het leverde financieel toch nauwelijks iets op. "Dat leidde vooral in opstanden die waren aangelegd met dichte plantverbanden tot dunne bomen met een kleine kroon en een beperkt wortelstelsel. Na de stormen

van 1972/73 nam de belangstelling voor dunningen weer flink toe. Bovendien wordt vanaf de zestiger jaren met veel ruimere plantverbanden gewerkt. Dat heeft uiteindelijk geresulteerd in bomen met grotere kronen, dikkere stammen en uitgebreidere wortelstelsels die beter bestand zijn tegen de stormen." Van Tol denkt dat nog een andere faktor een positieve bijdrage heeft geleverd aan de beperking van de recente stormschade. De bosopbouw is na 1973 op veel plaatsen gevarieerder geworden. Er wordt meer gestreefd naar een afwisseling in het kronendak, in de leeftijden van bomen, maar ook in de boomsoorten zelf. Daardoor ontstaat er een stabielere massa waarop de wind minder grip heeft.

Van Tol: "Natuurlijk zijn dit theorieën die ik moeilijk kan staven. Je kunt nooit precies nameten of windvlagen op dezelfde plekken even sterk zijn geweest. Het blijft speculeren. In ieder geval denk ik wel dat het bosbeheer nu meer rekening houdt met calamiteiten dan voorheen."

Markt overstelpt

De schade aan de Nederlandse bossen viel dit jaar in het algemeen dus mee, maar de stormen hadden wel hun invloed op de houtmarkt. Want bij een normale dunning plan je welke boom op welk moment moet worden neergehaald. Nu gooiden de stormen roet in het eten. De markt werd overstelpt met hout en dat leverde afzet- en verwerkingsproblemen op voor zowel de producenten, de handel als de verwerkers. Direct na de januaristorm leken die gevolgen echter beperkt, maar de problemen namen pas echt toe door de enorme hoeveelheden hout die later met name in West-Duitsland door de stormen waren geveld. Afhankelijk van de functie van hun bossen, reageerden de verschillende boseigenaren uiteenlopend op de stormschade. Iedereen moet zich daarbij uiteraard wel houden aan de Verordening Bosschap Schadelijke Dieren die zich richt op de bestrijding van dennescheerder en de Verordening Bosschap Bestrijding Insektenplagen in *Picea* en *Larix* die zich met

■ Omgewaaide 80-jarige acacia's op het landgoed Jagershagen in Vught.

name richt op de bestrijding van de letterzetter en de lariksbastkever. Op grond van die verordening mag je in bepaalde perioden van het jaar hout niet ongeschild in het bos laten liggen. Om na de storm de werkzaamheden in de bossen zo spoedig mogelijk te laten verlopen, heeft het Bosschap ontheffing verleend voor het pinushout dat nog aan de stob ligt.

Natuurmonumenten handelde na de storm vrij laconiek, vertelt de heer C. M. Mourus, hoofd afdeling beheersadministratie van de vereniging. Natuurmonumenten gaat er immers vanuit dat haar 15.000 hectare bos verspreid over het hele land niet bedoeld is voor de produktie van hout. "Het is allemaal natuurgebied. Onze doelstelling is al een aantal jaren het hout dat in de bossen valt gewoon te laten liggen. De bomen zullen vanzelf afsterven en in het hele proces van de natuur worden opgenomen. Zo hebben we ook deze keer gehandeld. Overal in Nederland zul je in onze bossen veel omgewaaide bomen tegenkomen. Alleen daar waar ze gevaar opleverden of waar ze doorgangen versperden, hebben we ze weggehaald. Bij ons is dus niet zozeer geldelijk verlies geleden omdat we niet van de handel uitgaan."

Wat minder laconiek over de schade op zijn gronden is de heer K. W. F. Scholten van Aschat, eigenaar van een deel (20 hectare) van het landgoed Jagershagen in het Brabantse Vught. Hoe groot de schade precies was weet hij niet, maar zij was in ieder geval aanzienlijk, zegt hij. Hoewel ook Scholten van Aschat niet van de houtproduktie uitgaat, hebben de vernielingen door de storm hem veel ellende bezorgd. De omgewaaide oude acacia's en Amerikaanse eiken in de lanen gaven de meeste problemen. Die moesten zo snel mogelijk worden opgeruimd omdat ze waren neergestreken op verpachte terreinen. Dat opruimen liet hij over aan het bosbouw-aannemingsbedrijf dat normaal ook de zorg voor zijn terreinen draagt.

In zijn dennenbossen, die flink door de storm waren uitgedund, heeft hij een deel van de bomen laten liggen. Scholten van Aschat: "Dat heb ik gedaan bij wijze van experiment. Dat schijnt goed te zijn voor de ecologie. Maar zoiets kan ik alleen op plaatsen doen die een eindje van de openbare weg aflaggen. Want laat je bomen liggen die vanuit de openbare weg zichtbaar zijn, dan lokt dat vervuiling uit. Anderen denken dan misschien dat hun rotzooi daar ook wel gedumpt kan worden." De landgoedeigenaar heeft het stormhout meteen verkocht. Dat leverde naar zijn zeggen weinig op.

De Vereniging van Boseigenaren had hem wel geadviseerd het voorlopig op te slaan om te wachten op een betere prijs maar voor opslag heeft Scholten van Aschat helemaal geen ruimte.

Staatsbosbeheer, dat de zorg draagt voor 70.000 hectare bos, heeft na januari jongstleden een iets ander beheer gevoerd dan gebruikelijk. Normaal ruimt het al het hout op, behalve daar waar het meer geld kost dan het opbrengt. Maar na de storm werd er soms voor gekozen een deel van de omgevallen bomen te laten liggen uit natuuroverwegingen. Niet iedereen is het daar intern mee eens. Bijvoorbeeld ing. C. Boon, medewerker houtafzet van Staatsbosbeheer, ziet geen enkele aanleiding om nu ineens extra dood hout laten liggen. "Dat is economisch zonde en vanuit natuuroverwegingen absoluut niet nodig."

Opslagruimte huren

Opvallend is dat in het algemeen de bosbeheerders in mindere of meerdere mate geneigd zijn geweest een deel van het stormhout aan de natuur op te offeren. Desalniettemin was er een enorme hoeveelheid hout dat binnen afzienbare tijd moest worden verwerkt. Zo'n concentratie geeft de nodige organisatorische problemen

■ *Schade in de dennenbossen op landgoed Jagershagen.*

omdat er moeilijk aan personeel is te komen. Bovendien dreigt het hout aan kwaliteit te verliezen als het te lang blijft liggen. Zo bestaat er gevaar van blauwschimmel in grenehout en roodstreperigheid in vurehout. Het bestaande bos loopt overigens risico door de ontwikkeling van onder meer de dennescheerder in het stormhout. Kwaliteitsverlies - en dus inkomstderving - kan het best worden voorkomen door snelle exploitatie en natte opslag, vertelt de heer Boon van Staatsbosbeheer. Als het hout op een beregende opslagplaats wordt gebracht, blijft de kwaliteit ervan nog jaren uitstekend. Vanuit zo'n opslag kunnen geleidelijk aan de houtverwerkers van hout worden voorzien. In de omringende landen subsidieert de overheid deze opslag. Het wordt daar gezien als de beste ondersteuningsmaatregel. De Nederlandse overheid is wat dat betreft zeer terughoudend. Daarom heeft onder meer Willemsen Naaldhout BV in Beuningen voor eigen rekening en risico hout in natte opslag genomen.

Het Beuningse bedrijf had door het enorme aanbod van hout te weinig opslagruimte. Het bedrijf moest daarom een terrein afhuren voor een deel van de 40.000 kubieke meter aan extra hout. "Bovendien hebben we met extra arbeidsloon en extra berekening te maken en straks nog met de transportkosten van het hout dat weer van het

gehuurde terrein naar hier moest worden gebracht. Je begrijpt dat zoiets consequenties heeft voor de exploitatiekosten", legt algemeen directeur F. Willemsen uit. Hij vertelt dat zijn bedrijf voor de afgesproken hoeveelheid hout die de producenten jaarlijks leveren de gangbare prijs heeft betaald. Echter voor het overige stormhout gaf hij minder. "Dat was gezien onze extra kosten noodzakelijk." Ook andere houtverwerkers in Nederland handhaafden de contractprijzen, maar kwamen voor het extra aanbod een wat lagere prijs met hun leveranciers overeen.

Het Bosschap voorzag na de januari-storm dat de bouseigenaren in de problemen zouden komen. Enkele dagen na de 'ramp' verzocht het daarom de overheid financieel bij te springen. De vraag was een bijdrage te leveren van 25 gulden per kubieke meter stormhout als tegemoetkoming voor de extra kosten die de bouseigenaren moesten maken. Er werd terugverwezen naar 1972 toen ook een schadevergoeding was gegeven. Echter dit jaar kreeg het Bosschap nul op het request. De minister van Landbouw en Visserij wilde eerst een duidelijker beeld hebben van de schade. Bovendien was hij van mening dat een dergelijke tegenvaller ten gevolge van de storm tot het normale bedrijfsrisico behoort van de bouseigenaar.

Scholten van Aschat: "Wat mij met name ergert is het meteen afwijzen van zo'n verzoek. Ze hoeven niet alles te vergoeden. De natuur heeft haar eigen wetten. Er gaan ook bomen vanzelf dood. Maar ze kunnen ons toch minstens subsidiëren in de opruimkosten. Dat vind ik het allerbelangrijkste." Toegespitst op zijn landgoed: "Men moet zich wel realiseren dat wij dit uit een besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid doen. Als wij dit niet in stand houden verarmt zo'n terrein toch steeds verder."

Rampenplan

Ir. R. L. Busink, beleidsmedewerker houtproductie en -afzet van de Directie Bos- en Landschapsbouw van het

ministerie van Landbouw en Visserij en tevens coördinator voor alle 'stormwerkzaamheden' binnen dat ministerie, legt uit dat de overheid nu meer geneigd is op de eigen verantwoordelijkheid te wijzen van de boseigenaren dan in de jaren zeventig. "Bovendien dient de overheid de zekerheid te hebben dat de beschikbare schaarse middelen de juiste bestemming krijgen. Daarvoor is een zorgvuldige afweging nodig. En als je subsidie gaat geven op stormhout, moet je ook controleren of het werkelijk om stormhout gaat. Die controle is moeilijk en tijdrovend."

De situatie voor de boseigenaren werd nog veel nijpender toen in februari en begin maart de wind flink had huisgehouden in de ons omringende landen. In Nederland berokkenden die stormen toen alleen de noordelijke provincies enige schade. Maar bijvoorbeeld in West-Duitsland waaide maar liefst in totaal 60 miljoen kubieke

meter hout om. Dat is het dubbele van de jaarlijkse oogst in dat land. Omdat Nederland een open houtmarkt heeft hebben dergelijke ontwikkelingen natuurlijk grote invloed op de afzet van en de prijzen voor het hout. Een ander nadeel was dat het hier moeilijker werd geschikte arbeidskrachten te krijgen voor het opruimen van het hout omdat velen liever in Duitsland gingen werken vanwege de hogere lonen. Opnieuw kaartte het Boschap het probleem, dat nu veel groter was geworden, bij de minister aan en vroeg wederom om een tegemoetkoming. De Coöperatieve Vereniging Samenwerking Bosbouw Veluwe en de Bosgroep Oost-Gelderland dienden een verzoek in voor subsidie voor het opslaan van hout. Maar het antwoord van

■ *De natte opslag op het terrein van de firma Willemsen Naaldhout BV in Beuningen.*

de minister bleef hetzelfde. Eerst wilde hij een uitgebreid overzicht hebben van de stand van zaken in de Nederlandse bossen.

De sector heeft door het internationale karakter van de stormschade het extra moeilijk gekregen, bevestigt Busink. Hij denkt dan ook dat een financiële ondersteuning van de boseigenaren op dit moment op zijn plaats is. Maar daarop wil hij niet vooruitlopen omdat eerst zijn departement nog overleg hierover zal voeren. Aan de andere kant constateert hij dat veel individuele boseigenaren niet adequaat hebben gereageerd op de stormschade. Velen hebben meteen zonder enig overleg met collega's het hout verkocht. Bij samenwerking bij de verkoop kan men een voor de handel interessantere partij hout aanbieden. Ook kan er dan gespaard worden op exploitatie- en transportkosten.

Door het stormhout direct zonder overleg te verkopen kwam er in een heel korte tijd veel hout op de markt. Dat kan in die gevallen leiden tot een extra prijsdaling van het hout op stam. Dat laatste had beperkt kunnen blijven door een stuk samenwerking, meent Busink. En aan die samenwerking schort het nogal eens, voegt hij eraan toe.

Hij pleit ervoor dat de boseigenaren, samen met de handelaren en de verwerkers, eens de handen ineenslaan. Hij is niet de enige met die wens. Alle betrokken partijen laten weten een dergelijke samenwerking op prijs te stellen. Busink denkt dat het dan ook mogelijk is een rampenplan te maken waarin staat hoe iedereen binnen de houtsector moet handelen in geval van stormschade. In Zwitserland wordt al met zo'n draaiboek gewerkt. Ook in West-Duitsland zaten boseigenaren, handel en de houtverwerkende industrie al kort na de stormen met elkaar om de tafel om de problematiek te bespreken en tot afspraken te komen.

"Zo kun je veel sneller op de situatie inspelen. Je weet veel eerder waar de knelpunten zitten en de overheid kan op haar beurt kijken waar ze een rol kan spelen. Op die manier verloopt alles een stuk soepeler en meer naar ieders wens", aldus Busink.